

Patrz i zmieniaj

Scenariusz zajęć i materiały pomocnicze do filmu **Lekcja białoruskiego**

Scenariusz zajęć i materiały pomocnicze autorstwa Izabeli Czerniejewskiej.

www.ceo.org.pl/piz

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej i Biura Edukacji Miasta Stołecznego Warszawy. Treści przedstawione na stronie wyrażają poglądy realizatora projektu i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem sponsorów.

SCENARIUSZ ZAJĘĆ

Temat: Lekcja wolności na Białorusi.

Czas trwania: 90 min

Cele lekcji

Dla nauczyciela:

- Uczennice i uczniowie wiedzą, jaka jest sytuacja polityczna na Białorusi oraz jaki przebieg miały ostatnie wybory prezydenckie.
- Uczennice i uczniowie rozumieją, iż łamanie praw człowieka jest zagrożeniem demokracji.
- Uczennice i uczniowie wiedzą, jakie działania można podjąć w celu obrony praw człowieka oraz zmiany sytuacji na Białorusi.

Dla ucznia:

- Dowiesz się, jaka jest sytuacja polityczna na Białorusi oraz jaki przebieg miały tam ostatnie wybory prezydenckie.
- Dowiesz się, jakie działania możesz podjąć by wpłynąć na zmianę sytuacji politycznej na Białorusi oraz przestrzegania tam praw człowieka.

NaCoBeZu:

- Wymienisz przynajmniej 4 przejawy łamania praw człowieka na Białorusi.
- Zaplanujesz i zrealizujesz jedno działanie na rzecz poprawy sytuacji Białorusinów możliwe do realizacji w twojej szkole.

Pytanie kluczowe:

- Dlaczego łamanie praw człowieka jest zagrożeniem demokracji?

Potrzebne materiały:

- polityczna mapa Europy
- kopie pytań do filmu (wersje: „Szkola”, „Działania”, „Wybory”, „Demonstracja”, „Wolność”), jedna wersja dla każdej osoby
- instrukcja do realizacji reportażu – jedna kopia dla każdej grupy
- telewizor i odtwarzacz DVD lub komputer i rzutnik
- tablica i kreda lub flipchart i markery.

Metody i formy pracy:

- dyskusja
- praca w grupach
- prezentacja

Przebieg zajęć:

1. Przedstaw temat lekcji: *Lekcja wolności na Białorusi*. Zapowiedz, że w trakcie lekcji zostanie przedstawiony film *Lekcja białoruskiego*.
2. Pokaż mapę Europy, wskaż na niej Białoruś. Zapytaj uczennice i uczniów:
 - a) Czy kiedykolwiek byliście w tym kraju?
 - b) Co wiecie na temat Białorusi? Czy wiecie jakie miasto jest stolicą? Jakie są inne największe miasta? Czy wiecie, jak wygląda białoruska flaga?
 - c) Co wiecie na temat historii i polityki Białorusi? Kiedy rozpadł się ZSRR? Kiedy były ostatnie wybory prezydenckie? Kto jest prezydentem?
 - d) Co wiecie na temat ludzi tam żyjących? Jakim językiem mówią? Jakie mniejszości zamieszkują ten kraj?
(8 min.)
3. Zapowiedz film *Lekcja białoruskiego*: rozdaj uczennicom i uczniom pytania „Szkola”, „Działania”, „Wybory”, „Demonstracja”, „Wolność” (dla każdego po jednej wersji). Poproś o spotkanie się w grupach osób, mających takie same pytania i notowanie odpowiedzi na pytania w trakcie oglądania filmu.
(2 min.)
4. Projekcja filmu *Lekcja białoruskiego*
(50 min.)

5. Po filmie zapytaj uczennice i uczniów, jakie emocje towarzyszyły im w trakcie oglądania filmu i jak się teraz czują. Film może wywoływać różne uczucia – bezradności wobec władzy, potrzeby działania, solidarności. Wyrażenie emocji ułatwi dalsze prowadzenie lekcji.
(2 min.)
6. Rozdaj grupom instrukcję realizacji reportażu. Powiedz, że grupy mają 10 minut na przygotowanie reportażu dotyczącego ich tematu: szkoły, działań, wyborów, demonstracji, lub wolności. W reportażu powinny się znaleźć odpowiedzi na pytania z kart obserwacji, oraz apel wzywający do działania na rzecz Białorusinów. Podkreśl, iż reportaż powinny przygotowywać i prezentować wszystkie osoby z grupy.
(10 min.)
7. Prezentacja efektów pracy w grupach. Każda grupa ma 2 minuty na zaprezentowanie swojego reportażu. Dopilnuj, by po każdej prezentacji grupa została wynagrodzona brawami.
(15 min.)
8. Zaproponuj uczennicom i uczniom wybór najlepszego działania na rzecz Białorusinów, które zostało zaproponowane przez grupy w ich reportażach. Niech to będzie działanie, które można zrealizować w waszej klasie/szkole. Spróbuj zachęcić uczniów do podjęcia wspólnej decyzji przez aklamację, bądź głosowanie.
(3 min.)
9. W podsumowaniu zadaj uczennicom i uczniom zadanie domowe: na podstawie wybranego działania na rzecz Białorusinów, niech w grupach opracują plan realizacji tego działania. Niech odpowiedzą na pytania:
 - a) Co im będzie potrzebne do realizacji działania?
 - b) Jakie kroki powinny być poczynione w ramach przygotowań?
 - c) Co będzie najważniejszym wydarzeniem?
 - d) W jaki sposób chcą zrobić promocję wydarzenia?Na kolejnej lekcji połączcie wszystkie odpowiedzi i opracujcie plan działania. Pomóż im w realizacji tego zamierzenia.
(2 min.)

Dla szkół ponadgimnazjalnych

Na kilka dni przed zajęciami poproś uczennice i uczniów o znalezienie informacji na temat bieżących wydarzeń i sytuacji na Białorusi. Wiele ciekawych i aktualnych materiałów można znaleźć w internecie (www.bialorus.pl; www.gazeta.pl). Na początku lekcji poproś uczniów o przedstawienie zdobytych informacji. W czasie przygotowywania przez grupy reportażu poproś uczniów i uczennice o nawiązanie do sytuacji w Polsce przed rokiem 1989 oraz porównanie wydarzeń przedstawionych w filmie z tym, co działo się wtedy w naszym kraju. To ćwiczenie powinno również być otwarciem debaty na temat przyszłości Białorusi. Zadaj uczennicom i uczniom pytanie: czy uważacie, że sytuacja na Białorusi za kilkanaście lat zmieni się, podobnie jak to się stało w Polsce?

KARTA OBSERWACJI FILMU LEKCJA BIAŁORUSKIEGO

Szkoła

- Od kiedy istnieje szkoła z językiem białoruskim?
- Dlaczego szkoły z językiem białoruskim są zamykane?
- Jakie znaczenie ma białoruska szkoła dla uczniów?
- W jakich warunkach muszą się uczyć uczniowie?

Działania

- Jakie działania były podejmowane przez białoruską młodzież na rzecz swojego kraju?
- Z jakimi trudnościami spotyka się młodzież w swoich działaniach?
- Co może spotkać dziennikarzy za pisanie artykułów, które nie podobają się władzy?
- Jaka jest kara za roznoszenie ulotek opozycji?

Wybory

- Kto kandydował na prezydenta w wyborach z 2006 roku?
- Kto wygrał i jak myślicie dlaczego?
- W jaki sposób młodzież angażowała się politycznie w wybory?
- W którym kierunku chce iść Białoruś – na Wschód czy na Zachód?

Demonstracja

- Kto brał udział w demonstracji?
- Jak zachowywali się manifestujący?
- Jakiej pomocy udzielali sobie manifestujący?
- Jak władza reagowała na manifestację?

Wolność

- Jak brzmi słowo „wolność” w języku białoruskim?
- Jak władza na Białorusi reaguje na działania społeczne?
- W jakich warunkach przetrzymywani są więźniowie?
- Jakie trudności mają bliscy odwiedzający aresztowanych?

Instrukcja do realizacji reportażu

Wasza grupa ma za zadanie przygotować 2-minutowy reportaż dla szkolnego radiowęzła (radia lub lokalnej telewizji), dotyczący Waszego tematu. W reportażu ujmijcie odpowiedzi na pytania z Waszej karty obserwacyjnej. Postarajcie się dotrzeć do odbiorcy, tak by go zachęcić. Zróbcie to w ciekawy sposób!

Reportaż zakończcie apelem do swoich kolegów ze szkoły/miejsca zamieszkania, proponując wspólne działanie na rzecz Białorusinów.

Na przygotowanie reportażu macie 10 minut.

Na co zwrócić szczególną uwagę

Wprowadzenie tematu sytuacji na Białorusi warto uzgodnić z innymi nauczycielami (historii, geografii, wiedzy o społeczeństwie). Umożliwi to wszechstronne przygotowanie uczniów do podjęcia tego zagadnienia. Warto wcześniej przeprowadzić zajęcia dotyczące praw człowieka, bądź też rozdać uczennicom i uczniom Powszechną Deklarację Praw Człowieka.

MATERIAŁY POMOCNICZE

Informacje ogólne o Białorusi

Białoruś jest państwem graniczącym z Polską (na zachodzie), Litwą i Łotwą (na północy), Rosją (na wschodzie) i Ukrainą (na południu). Stolicą kraju jest Mińsk, a głową państwa jest Aleksander Łukaszenka. Inne większe miasta to: Homel, Witebsk, Mohylew, Grodno, Brześć. Białoruś jest pokryta siecią rzek i jezior, a około 20% powierzchni kraju zajmują tereny bagienne i torfowiska. Najwyższy szczyt kraju to Góra Dzierżyńska mająca 346 m n.p.m.

Białoruś zamieszkuje prawie 10 mln. ludzi. Białorusini stanowią blisko 78% ludności, Rosjanie 13 %, Polacy 4%, Ukraińcy 3%, a Żydzi prawie 2%. Rosjanie są zatem największą mniejszością narodową na Białorusi. Dwa dominujące wyznania to prawosławie (60%) i katolicyzm (8%). 30% stanowią osoby niewierzące. Językami urzędowymi są białoruski i rosyjski.

Historia i współczesność Białorusi

Okolo szóstego wieku kraj został zasiedlony przez wschodnich Słowian. Trzy plemiona słowiańskie utworzyły tu małe organizmy państwowe, które stopniowo dostały się pod władzę Rusi Kijowskiej. Po upadku Rusi Kijowskiej w XIII wieku terytorium to stało się częścią Wielkiego Księstwa Litewskiego, które w roku 1569, po dwóch wiekach ścisłego sojuszu, ostatecznie połączyło się unią z Polską.

W XVIII wieku, gdy Polska została podzielona pomiędzy Austrię, Prusy i Rosję, Białoruś przeszła pod administrację rosyjską stając się peryferyjną prowincją, pogrążoną w politycznej i ekonomicznej stagnacji. Za rządów carskich region ten stał się, obok Ukrainy, ojczyzną większości rosyjskich Żydów. Żydzi byli zmuszani do osiedlania się w ściśle wyznaczonych okręgach i pozbawieni wielu podstawowych praw człowieka, przysługujących innym mieszkańcom Rosji, w tym dostępu do wyższych uczelni i swobody przemieszczania się.

Po rewolucji w Rosji i upadku monarchii (1917 r.) pojawiły się dążenia do utworzenia Republiki Białorusi jako państwa federalnego Imperium Rosyjskiego. 25 marca 1918 w wyniku pokoju w Brześciu, Białoruś po raz pierwszy w historii ogłosiła niezależność. Wówczas, na krótko, powstało państwo białoruskie pod nazwą Białoruska Republika Ludowa. W roku 1921 na mocy traktatu ryskiego ziemie białoruskie zostały podzielone pomiędzy Polskę a Rosję. Po sowieckiej stronie utworzono Białoruską Republikę Radziecką (BSRR).

W styczniu 1919 roku Białoruś ogłoszono niezależną sowiecką republiką socjalistyczną i w grudniu 1922 r. utworzyła ona, wraz z innymi republikami, ZSRR. Za rządów Stalina dokonane zostały wielkie czystki. Najstraszliwszym wydarzeniem tego okresu były masowe egzekucje 250 tysięcy ludzi w lesie Kuropaty pod Mińskiem.

W listopadzie 1939 r. dodano do Białorusi część terytorium Polski, okupowanego przez Armię Czerwoną od września tego roku. Pozostałe części terytorium Białorusi, które przed wojną znajdowały się w granicach Polski, na mocy porozumienia Ribbentrop-Mołotow również przeszły pod władzę Rosjan. Otwarte represje, rusefikacja i niszczenie elit białoruskich stały się normą na okupowanych przez Rosję terenach.

Wojska hitlerowskie najechały Białoruś w roku 1941 i natychmiast ustanowiły niezwykle restrykcyjny reżim. W efekcie, od roku 1942 Białoruś stała się miejscem aktywnych działań partyzanckich skierowanych przeciwko niemieckiej okupacji. Kraj został wyzwolony przez Armię Czerwoną w 1944 roku. Od tego momentu Białoruś posiada prawo prowadzenia polityki zagranicznej, jest też państwem założycielskim ONZ.

W roku 1990, po upadku ZSRR, Białoruś po raz kolejny uzyskała niepodległość. Zmieniona została nazwa BSRR na Republika Białoruś, przyjęto ustawę o fladze i herbie państwowym. Herb obowiązujący w czasach ZSRR zastąpiono historyczną Pogonią, a zamiast socjalistycznej flagi zaczął obowiązywać biało-czerwono-biały sztandar.

Do szkół wprowadzono białoruski jako język wykładowy, obok panującego dotychczas rosyjskiego. Pojawiły się czasopisma i książki w języku białoruskim, coraz częściej język ten można było usłyszeć w radiu i telewizji, a także na ulicy.

Aktywny proces odrodzenia narodowego trwał do 1994 roku, to jest do momentu dojścia do władzy obecnego prezydenta Białorusi – Łukaszenki. W 1995 roku ogłosił on referendum, w którym 83% mieszkańców Białorusi opowiedziało się za uznaniem rosyjskiego za język urzędowy (obok białoruskiego), 82% opowiedziało się za ekonomiczną i polityczną integracją z Rosją, 76 % za przywróceniem dawnej symboliki narodowej. Od tego czasu więzy między Rosją a Białorusią coraz bardziej się zacieśniały.

Oficjalnie uznawana flaga jest czerwono-zielona z pionowym pasem, na który widnieje czerwono-biały ludowy ornament. Biało-czerwono-biała flaga jest używana przez ruchy demokratyczne na Białorusi i środowiska emigracyjne.

Ostatnie wybory na prezydenta odbyły się w 2006 roku. W wyborach tych wygrał Aleksander Łukaszenka, który wcześniej zmienił konstytucję, by móc po raz kolejny brać w nich udział.

Informacje o liceum humanistycznym i głównym bohaterze filmu

W 1980 roku w Mińsku powstało Liceum Humanistyczne im. Jakuba Kołasa, które miało za zadanie wychowywać przyszłą białoruską elitę. Zaczynało swoją działalność jako szkoła niedzielna, dając starszym uczniom możliwość zdobywania wiadomości o historii, języku, literaturze i kulturze Białorusi w ojczystym języku białoruskim. Grupa literatów, historyków, filologów, dziennikarzy i twórców opracowała programy nauczania z zakresu języka białoruskiego, historii, filozofii, logiki, religioznawstwa, historii białoruskiego teatru, muzyki, etnografii, folkloru, literatury światowej i sztuki oraz innych przedmiotów. Liceum od razu stało się bardzo popularne i miało wysokie notowania.

Po wielu szykanach ze strony władz, w sierpniu 2003 liceum zostało zamknięte decyzją administracji prezydenta Łukaszenki. Nauczyciele, uczniowie i rodzice nie pogodzili się z tym. Od tamtego czasu uczniowie uczą się w podziemiu, biorąc jednocześnie aktywny udział w życiu opozycji.

Franek Viacorka (główny bohater filmu) jest absolwentem liceum, jednak nadal utrzymuje z nim kontakt. Obecnie studiuje dziennikarstwo w Mińsku. Ojciec Franka wraz z obecnym dyrektorem zakładał kiedyś liceum, a teraz jest jednym z liderów demokratycznej opozycji. Franek wychowywał się patriotycznej atmosferze od dzieciństwa. Kiedy miał 7 lat, ojciec zabrał go pierwszy raz na demonstrację z okazji Dnia Niepodległości. Urodziny Franka wypadają dzień później. Jak sam mówi w filmie, jego największym marzeniem było aby ojciec spędził ten dzień razem z nim, ponieważ często zdarzało się, że był zatrzymywany podczas demonstracji.

Czy stowarzyszenie edukacyjne kontynuuje działalność (w 2008 r.)?

Stowarzyszenie działa nielegalnie – nauka prowadzona jest w wynajmowanych mieszkaniach. Zdarza się, że przejście do innej sali zajmuje słuchaczom pół godziny, czyli tyle, ile przejazd na drugi koniec miasta. Gdy jest ciepło i sucho, część zajęć prowadzona jest w parkach lub poza miastem. Zajęcia prowadzone w mieszkaniach są często przerywane kontrolami rządowej milicji. Może to prowadzić do niebezpiecznych sytuacji. Czasem wykładowcy starają się zyskać na czasie, żądając od milicjantów przedstawienia zezwoleń potrzebnych do przeprowadzenia kontroli. W innych wypadkach konieczne jest blokowanie drzwi, czy wręcz ucieczka. Cokolwiek się dzieje, słuchacze kontynuują naukę, a aparat państwowy piętrzy wciąż nowe trudności. W efekcie jednak, w ostatnim czasie coraz mniej słuchaczy zgłasza się do stowarzyszenia.

Jakie jest stanowisko UE w kwestii problemu białoruskiego? Czy istnieją jakieś konkretne projekty?

Program Europejska Polityka Sąsiedztwa (ENP) zajmuje się reformami politycznymi, gospodarczymi i społecznymi w państwach sąsiadujących z Unią Europejską i ma na celu zbliżenie ich do Unii, przede wszystkim przez stopniową integrację ekonomiczną. Na Białorusi koncentruje się on na dwóch podstawowych celach: rozwoju społecznym i gospodarczym (włączając w to pomoc w usuwaniu skutków katastrofy w Czernobylu i zwalczanie handlu żywym towarem) oraz demokratyzacji. Na lata 2007-2010 UE przeznaczyła na wsparcie Białorusi 70 milionów euro. Siedemdziesiąt procent tej kwoty zostanie przeznaczone na rozwój społeczny i gospodarczy a trzydzieści procent na budowanie demokracji.

Oprócz tej pomocy UE wprowadza także szereg ułatwień, na przykład ułatwienia w podróżowaniu do państw członkowskich i współpracę ponadgraniczną. Stara się także pomagać w usprawnianiu służby zdrowia, szkolnictwa i poprawie stanu czystości środowiska. Tak jak w przypadku innych państw, UE oferuje Białorusi pomoc w reformie systemu prawnego i sądownictwa. Oferuje stypendia dla białoruskich studentów, by umożliwić im naukę na uniwersytetach państw członkowskich. W sferze polityki stara się zacieśniać dialog z demokratycznie wybranymi parlamentarzystami białoruskimi, a w sferze gospodarczej ułatwiać dostęp białoruskich produktów, które spełniają kryteria jakości, do europejskiego rynku i tworzyć nowe możliwości handlowe.

Jaka jest sytuacja gospodarcza Białorusi?

W ostatnich latach gospodarka Białorusi znajduje się w głębokim kryzysie. Najważniejszym źródłem dochodu narodowego jest przemysł. Białoruś ma ograniczone zasoby naturalne. Produkuje małe ilości torfu, węgla brunatnego i ropy, a także szkło potasowe, fosforyty i kamień. Głównymi sektorami przemysłu są przemysł inżynieryjny, chemiczny, drzewny i spożywczy.

Białoruskie rolnictwo specjalizuje się w hodowli bydła. Podstawę upraw stanowią zboża (jęczmień i żyto) oraz ziemniaki, a także buraki cukrowe i len.

Białoruś eksportuje produkty chemiczne, tekstylia, maszyny oraz wyposażenie. Jej najważniejszymi partnerami handlowymi są Rosja, Ukraina, Niemcy i Polska.

Czy to prawda, że większość ludzi jest zadowolona z sytuacji i nie chce zmian?

Wskutek ograniczonego dostępu do informacji i propagandy państwowej większość ludzi nie ma okazji do zaznajomienia się z opozycyjnymi alternatywami. Zwykły mechanizm kontroli prezydenta poprzez rząd,

parlament i inne instytucje nie działa w warunkach dyktatury. Pomimo tego istnieje duża grupa osób dostrzegających konieczność zmiany stanu rzeczy. Są one jednak prześladowane przez aparat represji i obawiają się wyrażać swoich opinii przez wzgląd na bezpieczeństwo własne i bliskich.

Dodatkowe informacje na temat Białorusi można znaleźć na stronach:

Strona informacyjna o Białorusi <http://www.bialorus.pl>

Wolna Białoruś <http://wolnabialorus.pl/>

Ośrodek Studiów Wschodnich <http://www.osw.waw.pl/>